

SOCIOLOGIE

Sociologie (socius, societas + logos) = studium lidské společnosti a sociálních jevů.

➤ VZNIK A VÝVOJ SOCIOLOGIE

- Snaha porozumět společnosti
  - **A.Comte** – předmětem je společnost jako celek. Sociologie obsahuje filosofii dějin, národní hospodářství, etiku a psychologii.
    - statika – zkoumá společenský řád
    - dynamika – zkoumá společenský vývoj
- Pokračovatelé
  - **Marx, Durkheim, Weber, Simmel, Spencer, Bauman**

➤ PŘEDMĚT SOCIOLOGIE

- Člověk, nikoli jako individuum, ale ve vztazích. Člověk, který se pohybuje v různých sociálních skupinách, v nichž se spojuje s jinými lidmi.

➤ STRUKTURA SOCIOLOGIE

- **sociologie obecná** = stanovuje, jaké funkce má sociologie plnit.
  - poskytuje teoretický základ
  - stanoví předmět zkoumáním
  - zkoumá problematiku života člověka a prostředí (přírodní základy společenského života)
  - zkoumá sociální procesy, sociální vazby, pospolitosti (třídy, vrstvy, skupiny)
- **sociologie speciální (aplikovaná)** = zkoumá určující segmenty společnosti
  - sociologie národů, etnik, mládeže, inteligence, města, venkova, rodiny, výchovy umění, tisku, politiky....
- Vztah k ostatním vědám.
- Příroda a společnost – pohled sociologie na postavení člověka jako živočicha i společenské bytosti.
  - determinismus x lidská činnost

➤ **SOCIALIZACE** = proces, v němž se dítě postupně stává členem lidské společnosti.

- **způsoby socializace**
  - sympatie a citová nákaza
  - nápodoba
  - sugesce a autosugesce
- **sociální komunikace – sociální interakce** (vzájemné působení)
  - přímá reakce
  - gesta (mimika – úsměv, pláč)
  - jednání (neverbální)
  - obrazová reprezentace
  - symbolická komunikace
- **metakomunikace** – vytváření obrazu komunikátora na základě jeho chování, vzezření
- **řeč** = specifická forma komunikace. Nástroj řeči – jazyk.
  - pojmenování věcí a jevů
  - vytváření vztahů
  - exprese prožívání
- **společenské role** – skupinové, individuální
- **sociální stratifikace (rozdílení)** - vrstvy
  - kasty, stavy a třídy
- **společnost**
  - majorita x minorita x elita
  - sociální skupina (formální x neformální, primární x sekundární, profesionální, davy)
    - kultura a subkultura

➤ **NORMY A INSTITUCE**

- norma = pravidlo
  - sociální norma – závazná pravidla chování ve společnosti, regulující lidské chování v určité situaci, odchylky
- instituce = zavedené právo, zvyk, organizace, úzus politického či společenského života lidí. Principiálně instituce slouží k vymáhání norem. Jde o uplatňování moci.
  - politické, ekonomické, kulturní, příbuzenské

➤ **MOC – LEGALITA A LEGITIMITA MOCI**

- legalita = shoda s právem
- legitimita – uznání oprávněnosti
- totalita x demokracie

➤ **KONFLIKT**

- vnější
- vnitřní
- frustrace

➤ **KONSENSUS** = shoda, sblížení názorů – vyřešení konfliktu

POLITOLOGIE Věda, která se zabývá studiem vlády a politiky.

POLITIKA Správa věcí veřejných. Umění řídit stát. Proces, kdy lidé protichůdných názorů docházejí ke společnému rozhodnutí, jež se poté stává závazné pro všechny (zákony).

VZNIK A PODSTATA STÁTU A PRÁVA

STÁT

Je formou organizace lidské společnosti. Vzniká s nárůstem komplikovaných činností, které obec (lidé v ní) již nebyla schopna plnit. Občané odevzdávají státu část svých kompetencí, které nechťejí, nebo nemohou dělat (nebo si na předchozí vládě ty, co chtějí dělat, vybojují). Za tuto práci občané státu platí formou daní. (Nejprve tak učinili předáním svých pravomocí své obci, postupně s nárůstem těchto činností se kompetence předávají na vyšší celky - stát).

Funkce státu

- vnitřní
  - garance práv a svobod
  - ochrana obyvatel a jejich majetku
  - podpora rozvoje v rámci ekonomiky, kultury, školství, zdravotnictví
- vnější
  - bezpečnost státu – ochrana
  - mezinárodní smlouvy
  - spolupráce v různých oblastech (humanitárních, životního prostředí, regulace obchodu, diplomacie)

Znaky státu

- ohraničené území
- státní aparát (orgány státní moci a správy)
- právní subjektivita (suverenita)
- ozbrojená moc
- obyvatelstvo
- státní občanství – příslušník státu nabývá různými způsoby, v demokraciích o ně nelze přijít

Formy státu

- diktatura
  - oligarchie – vláda několika nejbohatších
- demokracie
  - republika
  - monarchie
- unitární státy
- federace
- konfederace
- monarchie
  - absolutní
  - konstituční
- prezidentský systém
- parlamentní systém
- poloprezidentský systém

Rozvržení moci

- zákonodárná moc (parlament, zastupitelstva)
- výkonná moc (prezident, vláda, krajské úřady, obce, správní úřady)
- soudní moc (soustava soudů – okresní, krajské, vrchní, nejvyšší, ústavní, správní)

Organizace veřejné správy

- stát – státní správní orgány (ministerstva)
- obce
  - obecní zastupitelstvo (zákonodárná moc – vyhlášky obce)
  - obecní rada (výkonná moc)
    - starosta (primátor)
    - obecní úřad
- kraj
  - zastupitelstvo kraje (zákonodárná moc – vyhlášky a nařízení kraje)
  - rada kraje (výkonná moc)
    - hejtman
    - krajský úřad

Organizace politického života státu

- politické strany
- odbory
- profesní komory
- církve a náboženské společnosti
- nadace, nadační fondy
- občanská sdružení – spolky, kluby, svazy, hnutí
- obecně prospěšné společnosti

Politické strany

Dobrovolná sdružení občanů, kteří mají společné představy a zájmy, jež chtějí získat účast na státní moci, aby mohli tyto představy a zájmy uplatnit. Tuto moc chtějí získat prostřednictvím voleb. Jejich charakter je značně rozličný podle skupin, jejichž zájmy reprezentují.

Systém politických stran v zemi

Podle historické tradice a potřeb dané země. Od systému se odvíjejí další složky výkonu státní moci.

- princip jedné strany
- princip dvou stran
- princip více stran

Volby

Akt, kdy právoplatní voliči volí své zástupce do předem určených funkcí nebo orgánů.

Důležité pojmy :

- princip volebního práva
- aktivní a pasivní volební právo
- volební systém
  - většinový
  - poměrný
  - jednokolový
  - dvoukolový

Demokratické volby musí být všeobecné, rovné, tajné a přímé.

DEMOKRACIE

Forma státu založená na dodržování základních lidských práv a svobod, umožňující pravidelné změny vlády podle rozhodnutí občanů ve svobodných volbách.

Znaky

- zdrojem moci jsou všichni občané
- pravidelné svobodné volby
- dodržování lidských práv a svobod
- politická rovnost

- rovnost před zákonem
- veškeré vztahy jsou vymezeny pomocí práva (i mezi státem a občanem)
- rozdělení moci na 3 nezávislé složky (zákonodárnou, výkonnou, soudní)
- nezávislost soudní moci
- pluralitní politický systém
- ochrana práv menšin
- občanská společnost (spolky, hnutí, nestátní organizace)
- svobodné podnikání
- právo na soukromé vlastnictví
- nezávislá média

Formy

- přímá demokracie (referendum)
- zastupitelská (volba zástupců lidu)

Česká republika - forma státu a vlády

- demokracie
- republika
- parlamentní systém
- unitární stát

Zákonodárná moc v ČR

- Parlament ČR
  - Poslanecká sněmovna (dolní komora)
    - 200 poslanců, voleno na 4 roky, volby poměrným systémem
  - Senát (horní komora)
    - 81 senátorů, voleno a 6 let, obměna 1/3 ve dvouletých cyklech, volby většinovým systémem
- zastupitelstva – volby na 4 roky poměrným systémem
  - krajská
  - obecní

Výkonná moc v ČR

- prezident – volen většinovým systémem, nepřímo, společnou schůzí PČR na dobu 5 let
- vláda – členěna na ministerstva
- krajské úřady – nejsou voleny, plní funkci výkonného orgánu kraje
  - členěny na odbory
  - sekretariát ředitele KÚ
  - sekretariát hejtmána
- obecní úřady (městské) – nejsou voleny, plní úkoly zadané obecní radou nebo zastupitelstvem
  - členěny na odbory
  - tajemník OÚ
  - starosta

Soudní moc v ČR

Třetí základní pilíř demokratické společnosti. Soustava soudů /okresní, krajské, vrchní, nejvyšší, ústavní, správní), která zabezpečuje základní demokratické principy státu, především v oblasti práva.

Zásadním je požadavek nezávislosti na moci zákonodárné a výkonné.

PRÁVO

Soubor předpisů, podle kterých se organizuje a řídí život lidí ve společnosti. V užším slova smyslu „nárok“, který je subjektu dán právní normou.

Vymahatelnost dodržování právních norem, státem – i násilím.

PRÁVNÍ VĚDOMÍ

Souhrn představ, právních názorů, pocitů, vědomostí, které vyjadřují vztah občanů k platnému právu.

Podstata práva

- rozhodnout o povinnosti, nároku při sporu stran může jedině soud
- zásadní požadavek na nezávislost soudů
  - doživotní výkon funkce
  - finanční nezávislost
  - požadavek na vzdělání a věk
  - zákaz politické organizovanosti
- dodržování principu spravedlivého procesu, řeší se porušení konkrétního zákona
- presumpce neviny

Systém zákonů

- Ústava a ústavní zákony
- Listina základních práv a svobod
- ostatní zákony nižší platnosti
- vládní nařízení
- vyhlášky ministerstev
- nařízení kraje
- vyhlášky kraje
- vyhlášky obce

Typy zákonných norem

- ústavní, správní, finanční, občanské, obchodní, pracovní, rodinné, trestní

Soustava soudů

- Ústavní soud
- Správní soud
- Nejvyšší
- Vrchní
- Krajské
- Okresní

- ❖ **Zapojení ČR do mezinárodních institucí- OSN, EU, NATO, MMF, UNESCO, Interpol, WTO, OECD.**
- ❖ **Zneužívání moci, manipulace s veřejným míněním, krize české demokratické společnosti.**